

Vatan Özgül

Akçay'a 5 kilometre uzaklıkta olan Tahtakuşlar Köyü, Türkiye'deki ilk ve tek özel etnoğrafya müzesine sahip olması gibi değişik bir özelliğe sahip olan köydür. Geçmiş kültürüne, gelenek ve göreneklerine sıkıca bağlı olan bu köy ile ilgili televizyonda birçok program yapılmış, bazı folklor ve coğrafya dergilerine de konu olmuştur.

Tahtakuşlar köyü, Kazdağının eteğinde kurulmuştur. Bu köyde yaşayanlar Tahtacıdır. Tahtacılar, Ege ve Akdeniz bölgesinin özellikle dağlık kesimlerde yaşamlarını sürdüren Alevi-Türkmen aşiretidir. Tahtacı isminin, geçmişte ormancılık ve dolayısıyla tahtacılıkla uğraşmış olmalarından ileri geldiği söylenmektedir. Geçmişte göçebe olarak yaşayan bu aşiret, yerleşik yaşama ayak uydurmuş durumdadır. Toroslar'da hala göçebe hayat sürdürenleri bulunmaktadır. Tahtakuşlar Köyünün yakınlarında bulunan diğer Tahtacı köyleri ve mahalleleri; Mehmet Alan Köyü, Hacı Hasan Köyü, Çamcı Köyü, Yassı Çalı Köyü, Doynam Köyü, Kavlaklar Köyü, Güre Beldesi Türkmen Mahallesi ve Pelitili Köyü Türkmen Mahallesi'dir.

Akçay çevresinde Yörük ve Türkmen köyleri bulunmaktadır. Yörükler, Sünni İslam inancındadırlar. Türkmenler ve Yörükler her ne kadar birbirleri için 'Aramızda soğan zarı gibi ince fark var' deselerde bu farklı dinsel inanç içindeki köyler arasında hemen hemen hiçbir sosyal ilişki bulunmamaktadır. Her iki topluğun, geçimlerini zeytincilik ile sağlıyor olmaları ortak özellikleridir.

Tahtacılar'ın kendilerine has gelenek ve görenekleri vardır. Özellikle köy düğünleri görülmeye ve görüntülemeye değerdir. Cem törenlerinde semah haricinde nefes adı verilen bir tür deyiş okurlar. Deyişten farklı olarak nefesde, söz çok daha ön plandadır.

Ağustos 1995'in ilk haftasında, Tahtakuşlar köyünde bulunan ve '5 telli saz' adı verilen bağlama hakkında amatör bir araştırma yapılmıştır. Bu sazla ilgili bilgi toplanması amaçlanmıştır. Ne yazık ki bu sazı icra eden bir kimseye rastlanamadığı için özellikle çalma tekniği konusunda yeterli bilgi elde edilememiştir. Köyde saz çalma geleneğinin körelmeye başladığı gözlemlenmiş, 5 telli sazı imal eden son kişinin de yakın tarihte öldüğü öğrenilmiştir. Köylü gençler, 5 telli saz yerine, kısa sap bağlamayı ya da karadüzen bağlamayı tercih etmektedir. Bu köyde yaşamış bir dedenin, 1982 yılında yapılmış olan ses kaydı, aslından kopya edildikten sonra incelenmiştir. Bu inceleme sonucunda nefes ve 5 telli saz hakkında

Tahtacılar, Tahtakuşlar Köyü ve 5 telli saz

Vatan Özgül tarafından yazıldı.

kısıtlıda olsa bir takım yorumlara varılmıştır.

.Nefes sırasında 5 telli saz karadüzen akorduna getirilmekte ve sadece söze dem tutmak amacıyla Sol karar perdesi üzerinden çalınmaktadır.

. Sazın icrası oldukça verimsizdir. İcra sırasında yalnızca 3 perde kullanılmaktadır.

5 telli sazı incelediğimizde, günümüz standart bağlamalarından oldukça farklı yanlarının olduğu göze çarpmaktadır. Bu sazın başlıca fiziksel özellikleri :

. 9 perdelidir.

. Komalı perdeleri bulunmamaktadır.

. Göğüs üzerinde 3 ufak ses deliği vardır. Fakat günümüzde kullanılan standart bağlamalarda olduğu gibi gövde üzerinde ses deliği yoktur.

. Köprü ve eşiklerde teller eşit aralıklı olarak dizilmiştir.

Özellikler hakkında yorumlar :

. 9 perdeli oluşu tipik eski bir Türk Sazı görünümü vermektedir. Günümüzde kullanılan standart karadüzen bağlamalar 23 perdeli olduğu halde 1970'lere kadar 12, 17 perdeli bağlamalar çoğunlukta idi. Nitekim, Aşık Veysel'in, Muzaffer Sarısözen'in kullanmış oldukları bağlamalar, bu tipten bağlamalardır.

. Komalı seslerin olmayışı şaşırtıcı değildir. İslam'dan önceki Türk Müziği pentatoniktir. Pentatonik Müzik Sistemin'de 5 ses vardır. Türkler, Yukarı Mezopotamya ve Anadolu'ya göçleri sırasında Araplar ile yakın temasa geçmişlerdir. Sosyo-Kültürel ilişkiler sonucu Türkler'in, toplumsal yaşamıyla birlikte, müziğinde de değişimler olmuş böylelikle Türk Müziği'ne komalı sesler girmiştir. Bu değişim ilk etapta, yerleşik yaşama geçmiş Türk topluluklarında görülmüştür. Göçer hayat biçimini yakın geçmişe kadar sürdüren topluluklar, her ne kadar İslam'ı seçmişlensede, (Alevi ya da Sünni İslam) yerleşik yaşamdan ve onun yoğun etkisindeki Arap Kültüründen göreceli olarak daha az etkilenmişlerdir. Günümüzde bazı Şaman geleneklerini, gerek tapınmalarda gerekse günlük yaşamda sürdürüyor olmaları bunun göstergesidir.

. 3 sayısı birçok toplumda, dinde, mezhep ve tarikatta değer verilen bir sayıdır. Örneğin; Hristiyanlıktaki Kutsal Üçleme, Tanrı, İsa ve Kutsal Ruhan kaynaklanır. Haç çıkarma sırasında yapılan 3 kademeli hareketin sebebi bu Kutsal Üçlemeden gelir. Toplumumuzda da 3 sayısı oldukça sık vurgulanan sayılandandır. 'Üç vakte kadar kısmetin olması' ya da 'Allah'ın hakkı üçtür' gibi deyimler ve kalıp sözler buna örnek olarak verilebilir. Silsilesi Hz Ali'ye ve oradan Hz. Muhammed'e çıkan mezhepler ve tarikatlarda 'Allah, Muhammed, Ali' üçlemesinden dolayı 3 sayısının yine büyük önemi vardır. Akustik müzik aletinde bir gereklilik olan ses deliğinin, 5 telli sazda 3 adet bulunması, bu üçlemeden kaynaklandığı düşünülebilir.

. 5 telli oluşu, zaten bu müzik aletini başlı başına ilginç kılan özelliğidir. Eşit aralıklar ile köprü ve eşiklerde sıralanıyor oluşu, alete fazladan bir simetri kazandırmıştır.

Sonuç olarak, 5 telli saz, etnomüzikolojik açıdan ciddi olarak incelenmeyi beklemektedir. Bu sazın, Kültür Bakanlığı, ilgili kurum ya da kuruluşlarca incelemeye alınması ve gelecek kuşaklara aktarılması bir gerekliliktir.